

УДК 327:008](4)"1956/2023"

<http://doi.org/10.46869/2707-6776-2024-25-8>

Ходченко О.Є.

<https://orcid.org/0000-0003-1193-5939>

Коверська Є.О.

<https://orcid.org/0009-0002-0097-0034>

КОНКУРС «ЄВРОБАЧЕННЯ» ЯК ІНСТРУМЕНТ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Стаття представляє аналітичну роботу, присвячену практичній реалізації одного з напрямків дипломатії – культурної дипломатії. Цей вид дипломатії використовується урядами країн для досягнення політичних цілей, освітніми установами для розширення бази знань через академічні обміни, незалежними організаціями для демонстрації своїх досягнень та ідей новій аудиторії. За допомогою культурної дипломатії можна реалізувати як короткострокові, так і довгострокові програми культурно-цивілізаційного або інтеграційного спрямування.

Розвиток інформаційних технологій спрощує комунікаційний процес у глобалізованому світі, відкриваючи безцінні можливості для «м'яких» форм впливу. Основу «м'якої сили» складають: культура країни, особливо ті її елементи, які можуть бути привабливими для інших; політичні цінності, якими живе ця країна; її закордонна політика, коли інші сприймають країну як носія певного морального авторитету. Всі ці компоненти формують зовнішній імідж держави на міжнародній арені та створюють у інформаційному просторі образ та уявлення про потенціал країни.

Щорічний телевізійний конкурс естрадної пісні «Євробачення» (Eurovision Song Contest) є вдалим прикладом прояву «м'якої сили» в контексті культурної дипломатії та сучасних міжнародних зв'язків.

Доведено, що «Євробачення», як проект, що має на меті об'єднати всіх членів європейського інтеграційного союзу, вплинуло на встановлення комунікативних зв'язків між державами, на формування іміджу європейських країн в інформаційному просторі, а також стало важливою складовою світових соціокультурних та політико-культурних процесів. І хоча організатори «Євробачення» позиціонують конкурс як майданчик без політики, але він був і залишається ареною прояву геополітичних симпатій і вдалим проектом реалізації завдань культурної дипломатії.

Ключові слова: *Eurovision Song Contest, дипломатія «м'якої сили», соціокультурний контекст, Європейська мовна спілка (ЄМС), інтеграційні процеси.*

Постановка проблеми. Дипломатія – це мистецтво приборкувати силу. Так влучно і змістовно трактував дипломатію Генрі Кіссінджер. Дипломатія є невід'ємною складовою сучасного міжнародного життя. У своїй основі це вмінням будувати і підтримувати відносини між державами та іншими міжнародними суб'єктами. Нині дипломатія стає універсальною. Зростає кількість держав, які створюють свій вплив на політичній та економічній аренах виключно завдяки динамізму і високому професіоналізму дипломатичної служби.

Дипломатії як інструменту зовнішньої політики присвячено низку досліджень. Так, проблемою публічної та культурної дипломатії займалися:

Едмунд Гулліон [1], Ганс Тач [2], В.Г.Ціватий [3], С.А.Гуцал [4], О.А.Стасевська [5] та ін. Серед дослідників «м'якої сили» необхідно відзначити праці Джозефа С. Ная–молодшого [6; 7]. Ця тематика також стала об'єктом дослідження А. Раїмжанової [8], О. Жмури [9], Ю. Корнійчук [10], А. Мартинова [11], К. Савон [12], Ю. Святковської [13].

«Євробаченню», як соціальному й естрадному явищу культурного взаємозбагачення народів, присвятили роботи вітчизняні мистецтвознавці: М.І. Дружинець [14], В.А. Синиця [15], Т.І. Совгира [16]. Серед зарубіжних дослідників: Роберт Тобін та Айван Райкофф [17], Дафні Трагакі [18], Дін Вулетіч [19] та ін.

І хоча теоретичні питання прояву культурної дипломатії були запроваджені у дослідженнях зазначених авторів, однак праць, в яких би аналізувався практичний досвід впровадження методів впливу культурної дипломатії у міжнародній площині не так вже й багато. Тому аналіз прояву дипломатії «м'якої сили» в естрадно-пісенному конкурсі «Євробачення» буде доречним та актуальним.

Мета дослідження – довести, що пісенний конкурс «Євробачення» виступає в ролі впливового елемента культурної дипломатії та, відповідно, «soft power»; розкрити політико-культурний і соціокультурний контекст «Eurovision Song Contest».

Виклад матеріалу. Досліджуючи розвиток дипломатичної служби та міжнародних відносин, можна констатувати, що на сучасному етапі використання «жорсткої сили» («hard power»), яка донедавна вважалася основним інструментом зовнішньополітичної діяльності, починає зменшуватися. Це пов'язано з тим, що у глобалізованому світі, в умовах широкого взаємозв'язку та взаємозалежності, використання старих політичних інструментів, включаючи застосування чи загрозу використання військової сили, стає менш ефективним, оскільки негативні наслідки переважають можливі майбутні вигоди. Методи такої політики базуються на збройному втручанні, економічному тискові, підкупі національної політичної еліти, й шантажі: військовому, енергетичному, сировинному та продовольчому. Зрозуміло, що ці прояви впливу нікуди не зникли з міжнародної площини, однак в сучасних умовах глобального світу зростає необхідність «делікатної» тактики підтримки світового порядку, де ідеологічна та культурна привабливість країни є такими ж важливими факторами, як військова міць та економічний успіх.

У зв'язку з новими тенденціями в зовнішній політиці багато країн почали значно розширювати «м'які» засоби впливу на міжнародні процеси, також зросла роль більш гнучких факторів [13, с. 83]. Тож, поступово, світові лідери відмовляються від ведення політики з використанням «hard power» і першість у досягненні державами власних інтересів на міжнародній арені переходить до

«м'якої сили» (“soft power”)¹. «М'яку силу» автор концепції Джозеф С. Най-молодший окреслює як здатність досягати бажаного шляхом приваблення та переконання інших до сприйняття ваших цілей. Тобто використання «soft power» може принести більшу користь інтересам країни і є набагато престижнішим, аніж «hard power», оскільки вона може реалізувати свої інтереси без погроз чи прямого застосування сили [9, с. 109].

«М'яка сила» як явище дипломатичної майстерності проявлялася в багатьох формах з часів минулого. Методами її впливу вважається добровільна участь або підтримка іншої країни у зовнішній політиці іншої держави яку вважають провідною (в геополітичних проєктах, прийнятті спільних рішень, ілюзії досягнення спільних результатів, та інтенсивний потік комунікації).

Розвиток інформаційних технологій зробив комунікаційний процес дешевшим, легшим і простішим, створивши неоціненні можливості для «м'яких» форм впливу. Дж. Най вважає, що у глобальну інформаційну епоху боротьба за «серце й розум» людей стала ключовою ланкою для досягнення політичних цілей.

«М'яка сила» виникає через привабливість культури, політичних ідеалів і національної політики країни. Коли політику країни визнають справедливою та легітимною, її здатність здійснювати «м'який» вплив у міжнародній площині значно посилюється [13, с. 84].

Основами «м'якої сили» є: культура країни, зокрема ті її елементи, які можуть бути привабливими для інших; політичні цінності, за якими живе ця країна; її закордонна політика – коли інші сприймають країну як носія певного морального авторитету [10, с. 56]. Всі ці складові створюють зовнішній імідж держави на міжнародній арені і формують в інформаційному просторі образ та уяву про потенціал країни.

Вдалими прикладами прояву «м'якої сили» є японські аніме та манга (комікси), корейські дорами й k-поп (популярна музика), які знайшли шанувальників по всьому світові. Особливий стиль життя у Князівстві Монако сформували позитивно-привабливий імідж держави. Завдяки цьому туризм, який можна включити до переліку інструментів «soft power», добре розвинений у цій країні. «М'яка сила» також проявляється в участі у міжнародних організаціях та їх фінансуванні. Скандинавські держави застосовують «soft power» через присудження Нобелівської премії [12, с. 113–114], а США – Пулітцерівської премії. Такі заходи викликають повагу та бажання інших досягти схожих здобутків.

Ю. Святковська виділяє такі інструменти «м'якої сили»:

¹ Термін «soft power» у науковий обіг ввів американський геополітик, екзаступник міністра оборони США з питань міжнародної безпеки Джозеф С. Най-молодший [6]. У своїй праці «Покликання до лідерства: динамічна природа американської сили» (1990 р.), а також у роботі «М'яка сила: шляхи досягнення успіху у світовій політиці» (2004 р.) [7], він систематизує уявлення про зазначений інструмент дипломатії.

- фінансово-економічну допомогу країнам;
- програми обміну й стажування;
- інвестування в інші держави;
- туризм;
- динамізм економіки;
- досягнення науки й техніки;
- інформаційну політику країни;
- соціальну згуртованість суспільства;
- роботу з національними діаспорами;
- просування національних торгових марок і брендів;
- включення в систему міжнародних комунікацій і, звісно ж,
- публічну та культурну дипломатію [13].

Публічна та культурна дипломатія. Публічна дипломатія² є одним із найефективніших інструментів «м'якої сили» [13, с. 85]. Фактично, термін «публічна дипломатія» можна використовувати як синонім поняття «зв'язки з громадськістю» в контексті зовнішньополітичної діяльності та як складову частину державної пропагандистської компанії [20, с. 207]. Глобалізація культури та засобів масової комунікації спонукає національні уряди використовувати також культурні інструменти в міжнародному спілкуванні [13, с. 85]. Отже, культурна дипломатія – вид дипломатії, побудований на обміні ідеями, цінностями, традиціями та іншими аспектами культури або ідентичності [5, с. 90]. Традиційними формами культурної дипломатії є всесвітні виставки, форуми, спортивні заходи, переклад літератури іноземними мовами, кінематограф, наука, вища освіта, журналістика, туризм та музичні фестивалі, що регулярно проводяться в різних куточках світу. Культурну дипломатію включають до сфери дипломатичної діяльності, що передбачає використання культури як об'єкта й засобу досягнення основних цілей зовнішньої політики країни, формування позитивного іміджу держави, популяризації культури та мов її народів.

Культурна дипломатія може використовуватись різними групами з різною метою: урядами країн – у політичних цілях, освітніми установами – з метою розвитку більшої бази знань через академічні обміни, чи незалежними організаціями – для демонстрації їх досягнень та ідей новій аудиторії [20, с. 206]. Культурну дипломатію можна вважати похідною формою публічної, але це поняття більш вузьке.

Ефективна культурна дипломатія неможлива без певної кількості і якості культурного матеріалу, яким вона оперує. Основними ресурсами у виробництві

² Публічна дипломатія – процес комунікації уряду держави з іноземною аудиторією, що здійснюється з метою інформування чи впливу на громадську думку через публікації, кінопродукцію, обміни у сфері культури, радіомовлення й телебачення, національних цілей та поточної політики [4, с. 4].

культурного матеріалу володіють США, де знаходяться найбільші кіностудії (Twentieth Century Fox Film, Warner Bros. Entertainment, Disney), музичні компанії (Universal Music), найпрестижніші університети (Гарвардський, Стенфордський, Массачусетський технічний інститут), передові наукові інститути (Інститут перспективних досліджень у Принстоні) тощо. Почесне друге місце з виробництва сучасної культури посідає Європа, що загалом має високий рівень досягнень у виробничому, культурному й суспільному житті [13, с. 85].

Отже, в добу пришвидшеного розвитку інформаційних технологій удосконалюються «м'які» форми впливу в зовнішній політиці, висуваючи на передній план культурну привабливість країни. Такий прийом добровільно «змушує» інших наслідувати її приклад і долучатися до спільних міжнародних проєктів. Публічна дипломатія вважається одним з найефективніших інструментів «м'якої сили». Культурна дипломатія, як підвид публічної, включає в себе наукову складову, журналістику, туризм, проведення спортивних та музичних заходів, і сприяє привабливості та інтересу до країни, яка використовує такі методи впливу.

Яскравим прикладом культурної дипломатії є обоюднолюбний усіма європейцями, започаткований у середині ХХ ст. пісенний конкурс «Євробачення». Це найбільша у світі музична подія, одна з найпопулярніших телевізійних програм у Європі та найвідоміший не спортивний захід у світі [23]. У 2015 р. «Євробачення» визнано Книгою рекордів Гіннеса найтривалішим щорічним телевізійним музичним конкурсом [21].

«Євробачення» як складова культурної дипломатії. Аудиторія конкурсу охоплює приблизно 25000 прихильників у самому місці проведення та більше 200 млн глядачів трансляції з усіх континентів. Адже за подією спостерігають не лише європейці. Права на трансляцію є/були в США, Канади, Китаю, Казахстану, Киргизстану, Японії, В'єтнаму, Індії, Південної Кореї, Палестини, Катару, Нової Зеландії, Марокко, Єгипту, Тунісу та країн Південної Африки [15, с. 174].

Ідея конкурсу виникла у драматурга й телевізійника Серджіо Пульзе [22]. Його пропозицію підтримав директор Швейцарського товариства радіомовлення і телебачення Марсель Безансон. У 1955 р. на конференції Європейської мовної спілки (далі – ЄМС) у Монако він заявив, що Європі, спустошеній Другою світовою війною, потрібна така телевізійна програма, яка об'єднає всіх членів нового інтеграційного союзу (на той час було 7 країн: Бельгія, Італія, Люксембург, Нідерланди, ФРН, Франція, Швейцарія). Моделлю змагань обрали Фестиваль італійської пісні в Сан-Ремо, створений у 1951 р. [16, с. 149].

На міжнародному рівні «Євробачення» та подібні конкурси відіграють важливу роль, адже від початку були створені з метою об'єднання європейської спільноти. Зі зростанням кількості Активних Членів ЄМС (тих, що знаходяться

в Європейській Телерадіомовній Зоні, або членів Ради Європи), такі конкурси розширили горизонти не тільки для європейських країн, а й для держав з інших континентів [15, с. 172]. Так, з 1973 р. до конкурсу приєднався Ізраїль, з 1975 – Туреччина, з 1980 – Марокко, з 2015 – Австралія. До конкурсу мають бажання приєднатися Китай, Казахстан, Гренландія, Фарерські острови³ та інші. Отже, конкурс набрав світового масштабу. Як результат, стати переможцем або навіть призером почесно для виконавця і престижно для держави.

Країни можуть обрати свого представника до участі в конкурсі кількома шляхами: закритим (внутрішнім), відкритим і змішаним відбором. За умов проведення закритого відбору телерадіокомпанія відбирає учасника та пісню без урахування думки глядачів. Відкритий формат передбачає проведення «мінісвробачення» на місцевому рівні. При змішаному відборі виконавець обирається національною телерадіокомпанією країни-учасниці, а композиція – шляхом відкритого телеголосування. Більшість країн надає перевагу відкритому формату відбору [15, с. 175].

Як зазначалося раніше, «Свробачення» – є практичним проявом культурної дипломатії. Це подія світового рівня, тому влада багатьох країн бореться за можливість провести конкурс на своїй території, навіть якщо торік не були першими. Наприклад, Велика Британія приймала «Свробачення» 9 разів: 1968, 1977, 1982 та 1998 року – внаслідок власних перемог; 1960, 1963, 1972, 1974 і 2023 – через відмови інших держав. Конкурс вважається унікальною можливістю популяризації країни-господаря як місця для туризму – одного з ключових елементів культурної дипломатії.

В 2013 р., коли Швеція приймала змагання в Мальме, витрачені на проведення 17 млн. фунтів стерлінгів (приблизно 212 млн 600 тис. грн) були практично компенсовані 16 млн. фунтів стерлінгів (приблизно 200 млн 100 тис. грн), витраченими 32 тис. відвідувачів конкурсу. За оцінками експертів з Копенгагена, де відбулось «Свробачення – 2014», там заробили понад 13 млн. фунтів стерлінгів (приблизно 253 млн 990 тис. грн) завдяки туристам, які викупили 87 тис. номерів у місцевих готелях. Проте, зазвичай, прибуток від конкурсу не покриває витрати на організацію, але держава завжди отримує непрямі дивіденди від популяризації країни.

У 2012 р. в Азербайджані для проведення Eurovision Song Contest спорудили Бакинську кришталеву залу, а проведення довгоочікуваного конкурсу дало можливість ознайомити світову спільноту з культурою та традиціями країни [23].

Таким чином, країна, яка приймає «Свробачення» використовує музичну культуру як об'єкт і засіб досягнення основних цілей зовнішньої політики. Це впливає на залучення туристів, популяризацію мови, можливість

³ Китаю та Казахстану було поки відмовлено, бо вони не входять до європейської зони радіомовлення, Гренландії та Фарерським островам – бо вони формально є частиною Данії.

продемонструвати досягнення новій аудиторії, розповісти про свої привабливі сторони всьому світові й отримати схвальні відгуки. А в підсумку – підвищити репутацію держави та створити її позитивний імідж.

«Євробачення» як культурно-політичний майданчик. Організатори «Євробачення» позиціонують музичний конкурс як місце без політики. Але досить часто учасники пісенного дійства через свої виступи або публічну відмову порушують відповідні проблеми у своїй країні чи суспільстві в цілому, використовуючи конкурс як світову платформу щоб донести до світової аудиторії власну позицію з цього приводу. Наприклад, в 1969 р. Австрія, яка бере участь у конкурсі з 1957 р. відмовилася виступати в Мадриді в знак протесту проти режиму Ф. Франко. Інші історії: Марія Шерифович – перша представниця суверенної Сербії на конкурсі 2007 р., у переможній «Молитві» натякала на свободу від ідеологій Заходу й незалежність своєї держави; гурт «Genealogy» (Вірменія 2015 р.) – у композиції «Face to Shadow» зауважено підняв питання винищення Османською імперією вірмен у 1915 році. Шість учасників групи прибули з різних континентів, але всі мають вірменське походження: їх родини порозкидало світом після геноциду; дует «Madame Monsieur», представник Франції на «Євробачення–2018», і його пісня «Mercy» стала маніфестом на підтримку біженців [15, с. 178].

Інколи виконавці переходили дозволений рівень і занадто політизували конкурс, отримуючи санкції у вигляді дискваліфікації чи штрафів. Так, Вірменія публічно відмовилася від участі у 2012 р., тому, що конкурс проходив у Баку, столиці Азербайджану, бо між державами тривало протистояння за Нагірний Карабах. Через те, Вірменія мала зробити внесок за участь у конкурсі та сплатити штраф у розмірі 50% від внеску. Також, згідно з рішенням ЄМС, національне телебачення країни було зобов'язане показати фінал конкурсу без перерв у прямому ефірі. В разі відмови Вірменія не змогла би взяти участь у музичному змаганні наступного року [24].

У 2009 р. було дискваліфіковану Грузію через назву пісні «We don't wanna put in», що співзвучно з «Ми не хочемо Путіна», а тоді «Євробачення» відбувалося в Москві. Крім цього, пісня містила підтекст протесту Сакартвело проти збройного конфлікту з Росією, що окупувала Абхазію та Південну Осетію в 2009 р. (в 2019 р. Ніна Сублатті, представниця Грузії на «Євробаченні–2015» зізналася, що її конкурсна пісня «Warrior» теж мала підтекст протесту направленою щодо політики Росії) [15, с. 178].

У 2019 р. представники Ісландії на конкурсі – гурт «Hateari», також потрапив до скандалу. Артисти привезли до Ізраїлю прапори Палестини і під час оголошення результатів у гранд фіналі продемонстрували їх на камеру [25]. Внаслідок цього ісландську радіостанцію RÚV оштрафували на 5 тисяч євро. Такі дії з боку «Hateari» є провокативними, адже з ХХ ст. між євреями й палестинськими арабами триває збройне протистояння. Витоки конфлікту сягають кінця ХІХ ст., коли розпочалася єврейська імміграція до Палестини,

яка була частиною Османської імперії. Переселення організувала Всесвітня сіоністська організація з метою фізичного порятунку євреїв, що через своє походження та віросповідання повсюдно зазнавали переслідувань.

24 липня 1922 р. Ліга Націй надала Великій Британії мандат на управління Палестиною – відтоді й розпочалося масове переселення євреїв до Близького Сходу. Араби вимагали припинення єврейської колонізації, але безуспішно. З цієї причини в 1920–1930 рр. у Палестині відбулася низка збройних конфліктів.

29 листопада 1947 р. Спеціальний комітет Генеральної Асамблеї ООН прийняв резолюцію, згідно з якою припинялися дія мандату Великої Британії, та проголошувався поділ Палестини на дві суверенні й демократичні держави – арабську і єврейську. Категорично не погоджуючись із планом розділу країни та визнанням легітимності існування Ізраїлю, п'ять арабських країн – Єгипет, Ірак, Йорданія, Ліван, Сирія – після одностороннього проголошення Декларації незалежності єврейської держави 14 травня 1948 р., розпочали проти неї військові дії [26, с. 41–45]. Протистояння повторилися у 1967 р., коли Ізраїль зайняв Сектор Гази й Західний берег річки Йордан, а на початку XXI ст. держава провела дві широкомасштабні військові операції: «Хмарний стовп» (листопад 2012 р.) і «Рубіж оборони» (липень 2014 р.) [27, с. 3–4]. У жовтні 2023 р. ситуація погіршилася: палестинські бойовики ХАМАС заявили про початок нової масштабної операції проти Ізраїлю та завдали ракетного удару з боку Смоги Гази.

Тож учасники «Natarì», продемонструвавши палестинські прапори у прямому ефірі, показали власну позицію щодо того, чію сторону підтримують.

Арабо-ізраїльський конфлікт також став причиною відмови Лівану від дебюту в «Євробаченні» 2005 р., адже Ізраїль активно представляє себе на пісенному конкурсі (низка арабських країн також відмовляється дебютувати з тієї ж причини) [15, с. 178]. Ліванський телеканал «Tele Liban» повідомив ЄМС, що законодавство країни майже унеможливлює трансляцію ізраїльського контенту, що є порушенням правил конкурсу. Усі наведені факти підтверджують, що конкурс є платформою світового масштабу з донесення широкій спільноті власного погляду на світові проблеми.

Прояв культурної дипломатії на пісенному конкурсі «Євробачення» також проявився у вигляді солідарності європейської співдружності щодо подій в Україні, коли російська війська почали бомбити мирні міста, активізували військові наступальні дії та окупували значні українські території.

На нашу думку, це важливе питання доречно розглянути на прикладі України в контексті «Євробачення–2022», коли країна особливо потребувала міжнародної підтримки.

У зазначеному році на музичний конкурс від України мала їхати співачка Аліна Паш із піснею «Тіні забутих предків». Невдовзі виявилось, що вона надала фальшиву довідку про законність перетину кордону з Кримом, який відвідувала у 2015 р., вже після його окупації Росією. Пізніше артистка

відмовилася їхати на конкурс. Замість неї до італійського Турина вирушив гурт «Kalush Orchestra», який здобув «срібло» на Національному відборі. У гранд фіналі фронтмен гурту Олег Псюк звернувся до євроспільноти із благанням допомогти українському Маріуполеві та Азовсталі «прямо зараз». Цей жест фактично був порушенням правил конкурсу, адже приховував політичний аспект – натяк на застосування Росією «жорсткої сили» проти України. Однак організатори «Євробачення» розцінили вчинок О. Псюка як гуманітарний заклик і не дискваліфікували «Kalush Orchestra» [22]. У підсумку артисти повернулися додому з трофеєм-мікрофоном.

Після цього в мережі «Інтернет» почалися жваві дискусії щодо справедливості обрання переможця, адже на території України саме в той час проходила активна фаза війни. Багато користувачів припустили, що національне журі держав-учасниць віддали високі бали країні на знак підтримки й солідарності. Особливо щиро висловилася речниця Польщі під час оголошення результатів: «...ми підтримуємо Україну, і для мене велика честь оголосити, що сьогодні ввечері 12 балів від Польщі дістаються країні, яка вражає нас своєю хоробрістю, але не тільки цим. Вони вражають своїм артистизмом, творчістю – 12 балів дістаються Україні. І Слава Україні!» [28]. Така дія підкреслює небайдужість Республіки Польщі щодо ситуації на території її сусіда – до підтримки в економічному плані, зборів гуманітарної допомоги, постачання зброї додається духовна й моральна підтримка.

Найвищим балом також оцінили перфоманс українського гурту Молдова, Румунія, Латвія і Литва. По 10 балів подарували Франція, Ісландія та Німеччина, що з початком війни прихистила найбільшу кількість українських біженців і надає широку допомогу.

Отже, регулювання євроспільнотою політичних процесів через площину взаємопідтримки під час голосування – спосіб показати небайдужість щодо перебігу подій у конкретній державі або ж у світі. Така солідарність яскраво простежується в діях речниць Польщі та Латвії (представниця країни підтримала лаконічною фразою: «We are with you») стосовно України у гранд фіналі «Євробачення» 2022 р. Подібні явища – прояви «м'якої сили», адже укріплюють відносини держав та сприяють розвитку позитивної репутації в очах одна одної.

Дискусійність питання щодо прояву блокового впливу на «Євробаченні». За Тімом Юмом, «Eurovision Song Contest» вже давно став форумом для геополітичних виступів, з обвинуваченнями в договірному голосуванні та фальсифікаціями при підрахунку голосів, і це переслідує конкурс протягом багатьох років. Документаліст Монтсе Фернандес Вілья стверджує, що вже в 1968 р. іспанський диктатор Франсіско Франко організував кампанію купівлі голосування, що принесло перемогу над британським фаворитом на «Євробаченні» Кліффом Річардом, і поліпшенню іміджу Іспанії [30].

Після падіння Берлінського муру й розпаду Радянського Союзу кількість держав-учасниць пісенного конкурсу істотно збільшилася. Перемоги Азербайджану, Естонії, Латвії, Сербії та України на початку 2000-х рр. засвідчили, що країни які були під радянським впливом почали шлях до інтеграції до європейської культури та європейських цінностей.

Співдиректорка дослідницької мережі «Євробачення» Мілія Глухович вважає, що успіх зазначених країн став можливим завдяки тому, що вони сприйняли конкурс серйозно: як можливість продемонструвати решті континенту свої повноваження; показати, що вони сучасні, незалежні європейські держави [30].

Нових учасників не всі радо зустріли. Їхні успіхи викликали підозри з приводу того, що конкурс став складатися з голосування блоками, де групи країн віддають бали враховуючи геополітичні та зовнішньополітичні вподобання, тим самим фальсифікуючи результати відбору [31]. Британський академік Дерек Гетерер, аналізуючи результати голосування «Євробачення» в період між 1999 і 2005 рр. дійшов до висновку, що саме в цей час активно розвинулося голосування блоками [29].

Гертер Д. виділив три основних групи, до яких, зазвичай, належав переможець:

1. Балканський блок (Хорватія, Македонія, Словенія, Греція, Кіпр, Сербія і Чорногорія, Туреччина, Боснія і Герцеговина, Албанія і Румунія);
2. Країни-члени Варшавського договору/пострадянська група (Україна, Білорусь, Польща, Грузія, Молдова, Росія);
3. Скандинавська група (Норвегія, Швеція, Данія, Фінляндія, Ісландія, Естонія, Латвія і Литва).

На противагу цим державам Франція, Велика Британія, Німеччина, Іспанія та Італія – країни «великої п'ятірки», що роблять найбільші фінансові внески у проведення конкурсу, і отримують автоматичні місця у фіналі – не належать до жодної групи та, у свою чергу, не є самостійним блоком, і тому перемагали лише двічі у ХХІ ст. (Німеччина у 2010 р. та Італія у 2021 р.) [29].

Поділ Дерек Гетерера, за винятком кількох позицій, станом на 2023 р. є актуальним. Країни Балканського блоку підтримують сусідів. Найміцніша пара з переліку – Греція та Кіпр. Це пов'язано з тим, що частина кіпріотів давно прагне возз'єднатися зі своєю історичною батьківщиною – Грецією, започаткувавши загальний рух, т.зв. «Енозіс». Він характерний для всіх територій, заселених греками, що колись були під контролем інших держав [33, с. 108].

Також можна простежити тенденцію, за якою країни об'єднуються у Східноєвропейський блок. Так, у 2019 р. Чорногорія віддала максимум балів Сербії; Албанія, Молдова та Сербія – Північній Македонії; Угорщина і Словенія – Чеській Республіці. Водночас Швеція, один з постійних лідерів

конкурсу, за статистикою 1975–2023 рр., стабільно приймає найвищі оцінки від північноєвропейських держав: Ісландії, Данії, Норвегії та Фінляндії.

Невдоволення системою голосування пов'язаної зі статусом «великої п'ятірки» (Франція, Іспанія, Німеччина, Велика Британія, Італія), коли ці країни автоматично дістаються фіналу, спонукало Туреччину в 2013 р. відмовитися від участі в конкурсі.

Багато експертів «Євробачення» не погоджуються з доводами про те, що голосування блоками є нечесними. За словами Карен Фрікер, голосувати за сусідів на конкурсі – природно, адже у країн спільні культурні цінності, подібні методи використання «м'якої сили», і, відповідно, їхні голоси відображають схожі суспільні смаки. Врешті-решт, держави-сусіди представляють єдине музичне співтовариство [30]. Наприклад, багато представників Кіпру на музичному змаганні – греки за походженням, серед них: Елені Фурейра (2018 р.), Елена Цагірину (2021 р.), Андромаха (2022 р.) та ін. Це засвідчує не тільки спільне історичне минуле країн, а й сучасну культурну складову.

Таким чином, думки експертів з приводу того, чи можна назвати «Євробачення» ареною геополітичних симпатій, розділилися. З появою на конкурсі східноєвропейських держав, утвердилося т.зв. голосування блоками, тобто країни оцінювали найвищими балами своїх сусідів, ніби фальсифікуючи результати. Історик культури і публіцист Джон Кеннеді О'Коннор заперечує організований політичний відбір, однак тенденцію завищення балів сусідам часто спричиняє спільне історичне тло, схожість мов та культур, існування діаспор. Головним є те, що багато країн через мультинаціональний конкурс спілкується та взаємозбагачуються. Підтвердженням тому інтерес багатомільйонної телеаудиторії більшості світових держав.

Підводячи підсумки проведеного аналізу, необхідно зазначити, що «Євробачення» (Eurovision Song Contest) – щорічний телевізійний конкурс естрадної пісні, що проводиться з 1956 р. серед країн-членів Європейської мовної спілки є важливою частиною світових інтеграційних процесів. Політична програма «Пан-Європи» яка виникла в міжвоєнні роки, почала активно відроджуватися після Другої світової війни, еволюціонувавши у проект європейської інтеграції. Окрім економічного, а в подальшому і політичного об'єднання європейських країн, необхідно було опрацювати і культурно-цивілізаційні маркери євроспільноти. Тому ініціатива проведення пісенного конкурсу «Євробачення» стала важливою складовою об'єднувачих процесів у Європі і вийшла за межі континенту як успішний практичний проект реалізації культурної дипломатії.

Список використаних джерел та літератури

1. Gullion E. A. What is Public Diplomacy? USC Center of Public Diplomacy. 2015.
2. Tuch H. Communicating with the World: U. S. Public Diplomacy Overseas. 1990. 224 p.

3. Ціватий В.Г. Міжнародні відносини та зовнішня політика: системна історія 1914–2014 років: Навч. посіб. Київ-Миколаїв: Іліон, 2014.
4. Гуцал С.А. Публічна дипломатія та стратегічні комунікації: визначення концептуальних основ. *Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки»*. 2015. № 9. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2769
5. Стасевська О.А., Маланчук І.І. Культурна дипломатія: симбіоз культурного та правового потенціалу. *Право та інновації*. 2021. № 1. С. 89–95.
6. Nye J.S. Bound to Lead: The Changing Nature of American Power. New York: Basic Books. 1990. 307 p.
7. Nye J.S. Soft power: The means to success in world politics. New York: Public Affairs. 2004.
8. Raimzhanova A. Power in IR: Hard, soft, and smart. *Institute for Cultural Diplomacy and the University of Bucharest*. 2015. P. 1–20.
9. Жмура О. «М'яка сила» як інструмент зовнішньої політики Франції. *Травневі студії: історія, політологія, міжнародні відносини: збірник матеріалів III Міжнародної наукової конференції студентів та молодих вчених*. Донецький національний університет імені Василя Стуса. 2021. С. 108–111.
10. Корнійчук Ю.Ю. Культура як «м'яка сила» в концепції зовнішніх відносин Джозефа Ная. *Культурологічний альманах : Культурна дипломатія : стратегія, моделі, напрями*. 2017. № 5. С. 55–58.
11. Мартинов А. "М'яка сила" як політичний інструмент Європейського Союзу (1990–ті – 2020–ті рр.). *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки: міжвід. зб. наук. пр.* 2020. № 29. С. 113–129.
12. Савон К.В. Вплив політики «м'якої сили» на імідж держави. *Актуальні проблеми політики: зб. наук. пр.* 2020. № 66. С. 112–117.
13. Святковська Ю.Ю. М'яка сила як інструмент зовнішньої політики держави. *Наукові праці. Політологія*. 2017. Т. 297, № 285. С. 83–87.
14. Дружинець М. Пісенний конкурс євробачення та вокальні телевізійні талант-шоу як фактор європеїзації та євроінтеграції української культури. *Музикознавство*. 2019. № 35. С. 280–286.
15. Синиця В.А. Використання музичних конкурсів як форми соціального розвитку суспільства. *Освітньо-інноваційна інтерактивна платформа «Студентські підприємницькі ініціативи»: матеріали V Всеукраїнської наукової Інтернет-конференції (3 грудня 2020 р.)*. 2020. С. 172–179.
16. Совгира Т.І. Технологія організації міжнародного телевізійного конкурсу естрадної пісні «Євробачення». *Міжнародний вісник: Культурологія. Філологія. Музикознавство*. 2017. № 1. С. 147–152.
17. A Song for Europe. Popular Music and Politics in the Eurovision Song Contest / Ed. by R. Tobin, I. Raykoff. London: Routledge, 2007. 216 p.
18. Empire of Song. Europe and Nation in the Eurovision Song Contest / Ed. by D. Tragaki. Lanham: Scarecrow Press, 2015. 321 p.
19. Vuletic D. Postwar Europe and the Eurovision Song Contest. London: Bloomsbury, 2018. 288 p.
20. Константинова Ю.В. Поняття «культурна дипломатія» в сучасному науковому дискурсі. *Тенденції розвитку сучасної системи міжнародних відносин та світового політичного процесу: Збірник матеріалів Третьої Інтернет-конференції (29 березня 2013 р.)*. 2013. С. 205–209.
21. Facts & Figures. *Eurovision Song Contest*. URL: <https://eurovision.tv/about/facts-and-figures>
22. Чорна М.В. Євробачення. *Велика українська енциклопедія*. 2023. URL: <https://vue.gov.ua/Євробачення>

23. Boyle S. The cost of winning the Eurovision Song Contest. URL: <https://web.archive.org/web/20220821193101/https://www.rbs.com/rbs/news/2016/05/the-cost-of-winning-the-eurovision-song-contest.html>
24. Вірменія заплатить штраф за відмову співати в Азербайджані. URL: https://web.archive.org/web/20150623055405/http://ipress.ua/news/virmeniya_zaplatyt_shtraf_za_vidmovu_spivaty_v_azerbaydzhani_1456.html
25. Eurovision Song Contest. Eurovision Song Contest 2019 – Grand Final – Live Stream, 2019. *YouTube*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=Dsx4pVjUth0&ab_channel=EurovisionSongContest
26. Горбачик О., Козій О. Арабо-ізраїльський конфлікт і виникнення проблеми палестинських біженців. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2023. Серія Історія. 12/54. С. 237–250.
27. Бані-насер Фаді. Сутність Палестино-ізраїльського конфлікту та міжнародно-правові механізми ООН щодо його мирного врегулювання. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. № 2. С. 3–7.
28. Eurovision Song Contest. Eurovision Song Contest 2022 – Grand Final – Full Show – Live Stream – Turin, 2022. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=VhyLh5sGRRl>
29. Gatherer D. Comparison of Eurovision Song Contest Simulation with Actual Results Reveals Shifting Patterns of Collusive Voting Alliances. URL: <https://web.archive.org/web/20070505041808/http://jasss.soc.surrey.ac.uk/9/2/1.html>
30. Hume T. Eurovision Song Contest: ‘It’s soft politics, but it’s politics’. URL: https://web.archive.org/web/20150623010049/http://ipress.ua/mainmedia/yevrobachennya_tse_myaka_polityka_odnak_tse_taky_polityka_2230.html
31. Runcie C. How Terry Wogan fell in – and out – of love with Eurovision. URL: <https://www.telegraph.co.uk/tv/0/terry-wogan-fell-love-eurovision/>
32. Stanley T. Eurovision is not ‘nonsense’ – here’s what it says about Putin, Brexit and Europe. URL: <https://www.telegraph.co.uk/music/concerts/why-eurovision-song-contest-2023-still-matters-european/>
33. Вітман К.М. Кіпрський етнополітичний конфлікт: витоки та сучасний етап врегулювання. *Актуальні проблеми політики: зб. наук. пр.* 2018. № 61. С. 106–116.

References

1. Gullion, E.A. (2015). *What is Public Diplomacy?* USC Center of Public Diplomacy. [In English].
2. Tuch, H. (1990). *Communicating with the World: U. S. Public Diplomacy Overseas*. [In English].
3. Civatij, V.G. (2014). *Mizhnarodni vidnosini ta zovnishnya politika: sistemna istoriya 1914–2014 rokiv*: Navch. posib. Kyiv-Mikolaiv: Ilion. [In Ukrainian].
4. Gucal, S.A. (2015). Publichna diplomatiya ta strategichni komunikacii: viznachennya konceptual'nih osnov. *Mizhnarodni vidnosini. Seriya “Politichni nauki”*, 9. [Online]. Available from: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2769 [In Ukrainian].
5. Stasevs'ka, O. A. & Malanchuk, I.I. (2021). Kul'turna diplomatiya: simbioz kul'turnogo ta pravovogo potencialu. *Pravo ta innovacii*, 1, pp. 89–95. [In Ukrainian].
6. Nye, J.S. (1990). *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power*. New York: Basic Books. [In English].
7. Nye, J.S. (2004). *Soft power: The means to success in world politics*. New York: Public Affairs. [In English].
8. Raimzhanova, A. (2015). *Power in IR: Hard, soft, and smart*. Institute for Cultural Diplomacy and the University of Bucharest, pp. 1–20. [In English].
9. Zhmura, O. (2021). “M'yaka syl'a” yak instrument zovnishn'oi politiki Francii. *Travnevi studii: istoriya, politologiya, mizhnarodni vidnosini: zbirnik materialiv III Mizhnarodnoi naukovoï*

- konferencii studentiv ta molodih vchenih*. Donec'kij nacional'nij universitet imeni Vasilya Stusa, pp. 108–111. [In Ukrainian].
10. Kornijchuk, Yu. (2017). Kul'turayak “m'yaka syla” v koncepcii zovnishnih vidnosin Dzhozefa Naya. *Kul'turologichni jal'manah: Kul'turna diplomatiya: strategiya, modeli, napryami*, 5, pp. 55–58. [In Ukrainian].
 11. Martinov, A. (2020). “M'yaka syla” yak politichnij instrument Evropejs'kogo Soyuzu (1990-ti – 2020–ti rr.). *Mizhnarodni zv'yazki Ukraïni: naukovii poshuki i znahidki: mizhvid. zb. nauk. Pr*, 29, pp. 113–129. [In Ukrainian].
 12. Savon, K.V. (2020). Vpliv politiki “m'yakoi sili” na imidzh derzhavi. *Aktual'ni problemi politiki: zb. nauk. pr*, 66, pp. 112–117. [In Ukrainian].
 13. Svyatkovs'ka, Yu. (2017). M'yaka syla yak instrument zovnishn'oi politiki derzhavi. *Naukovi praci. Politologiya*, T. 297, № 285, pp. 83–87. [In Ukrainian].
 14. Druzhinec', M. (2019). Pisennij konkurs evrobachennya ta vokal'ni televizijni talant-shou yak faktor evropeizatsii ta evrointegratsii ukrains'koi kul'tury. *Muzikoznavstvo*, 35, pp. 280–286. [In Ukrainian].
 15. Sinicya, V.A. (2020). Viktoristannya muzichnih konkursiv yak formi social'nogo rozvitku suspil'stva. *Osvitn'o-innovacijna interaktivna platforma “Students'ki pidpryemnytskii initsiatyvy”: materialy V Vseukrains'koi naukovoï Internet-konferentsii* (3 grudnya 2020 r), pp. 172–179. [In Ukrainian].
 16. Sovgira, T.I. (2017). Tekhnologiya organizatsii mizhnarodnogo televizijnogo konkursu estradnoi pisni “Evrobachennya”. *Mizhnarodnij visnik: Kul'turologiya. Filologiya. Muzikoznavstvo*, 1, pp. 147–152. [In Ukrainian].
 17. Tobin, R. & Raykoff, I. (eds.) (2007). *A Song for Europe. Popular Music and Politics in the Eurovision Song Contest*. London: Routledge. [In English].
 18. Tragaki, D. (ed.) (2015). *Empire of Song. Europe and Nation in the Eurovision Song Contest*. Lanham: Scarecrow Press. [In English].
 19. Vuletic, D. (2018). *Postwar Europe and the Eurovision Song Contest*. London: Bloomsbury. [In English].
 20. Konstantinova, Yu.V. (2013). Ponyattya “kul'turna diplomatiya” v suchasnomu naukovomu diskursi. *Tendentsii rozvitku suchasnoi systemi mizhnarodnih vidnosin ta svitovogo politichnogo procesu: Zbirnik materialiv Tre'toi Internet-konferentsii* (29 bereznya 2013 r.), pp. 205–209. [In Ukrainian].
 21. Eurovision Song Contest. (2023). Facts & Figures. [Online]. Available from: <https://eurovision.tv/about/facts-and-figures> [In English].
 22. Chorna, M.V. Evrobachennya. *Velyka ukrains'ka encyklopediya*. [Online]. Available from: <https://vue.gov.ua/Evrobachennya> [In Ukrainian].
 23. Boyle, S. (2016). The cost of winning the Eurovision Song Contest. [Online]. Available from: <https://web.archive.org/web/20220821193101/https://www.rbs.com/rbs/news/2016/05/the-cost-of-winning-the-eurovision-song-contest.html> [In English].
 24. Virmeniya zaplatit' shtraf za vidmovu spivati v Azerbajdzhani (2012). [Online]. Available from: https://web.archive.org/web/20150623055405/http://ipress.ua/news/virmeniya_zaplatyt_shtraf_za_vidmovu_spivaty_v_azerbaydzhani_1456.html [In Ukrainian].
 25. Eurovision Song Contest. (2019). Eurovision Song Contest 2019 – Grand Final – Live Stream, 2019. *YouTube*. [Online]. Available from: https://www.youtube.com/watch?v=Dsx4pVjUth0&ab_channel=EurovisionSongContest [In English].
 26. Gorbachik, O. & Kozij, O. (2023). Arabo-izrail'skij konflikt i vynyknennya problemy palestins'kih bizhenciv. *Problemy gumanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats' Drogobits'kogo derzhavnogo pedagogichnogo universytetu imeni Ivana Franka*. Seriya Istoriya, 12/54, pp. 237–250. [In Ukrainian].

27. Bani-naser, Fadi. (2015). Sutnist' Palestyno-izrail's'kogo konfliktu ta mizhnarodno-pravovi mekhanizmi OON shchodo jogo myrnogo vregulyuvannya. *Prykarpats'kij yuridichnij visnik*, 2, pp. 3–7. [In Ukrainian].
28. Eurovision Song Contest. (2022). Eurovision Song Contest 2022 – Grand Final – Full Show – Live Stream – Turin, 2022. *YouTube*. [Online]. Available from: <https://www.youtube.com/watch?v=VhyLh5sGRRi> [In English].
29. Gatherer, D. (2006). Comparison of Eurovision Song Contest Simulation with Actual Results Reveals Shifting Patterns of Collusive Voting Alliances. [Online]. Available from: <https://web.archive.org/web/20070505041808/http://jasss.soc.surrey.ac.uk/9/2/1.html> [In English].
30. Hume, T. (2015). *Eurovision Song Contest: 'It's soft politics, but it's politics'*. [Online]. Available from: https://web.archive.org/web/20150623010049/http://ipress.ua/mainmedia/yevrobachennya_tse_myaka_polityka_odnak_tse_taky_polityka_2230.html [In English].
31. Runcie, C. (2023). How Terry Wogan fell in –and out – of love with Eurovision. [Online]. Available from: <https://www.telegraph.co.uk/tv/0/terry-wogan-fell-love-eurovision/> [In English].
32. Stanley, T. (2023). Eurovision is not ‘nonsense’ – here’s what it says about Putin, Brexit and Europe. [Online]. Available from: <https://www.telegraph.co.uk/music/concerts/why-eurovision-song-contest-2023-still-matters-european/> [In English].
33. Vitman, K. M. (2018). Kiprs'kij etnopolitichnij konflikt: vytoki ta suchasnij etap vregulyuvannya. *Aktual'ni problemi polityky : zb. nauk. pr.*, 61, pp. 106–116. [In Ukrainian].

Khodchenko O., Koverska E. Eurovision Song Contest as a Tool of Cultural Diplomacy.

This article presents an analytical study dedicated to the practical implementation of cultural diplomacy, one of the types of diplomacy. This form of diplomacy is utilized by governments to achieve political goals, by educational institutions to expand the knowledge base through academic exchanges, and by independent organizations to showcase their achievements and ideas to a new audience. Cultural diplomacy enables the implementation of both short-term and long-term programs of cultural-civilizational or integrative direction.

The advancement of information technologies has simplified the communication process in a globalized world, providing opportunities for ‘soft’ forms of influence. The foundation of ‘soft power’ comprises a country’s culture, particularly those elements that can be attractive to others; its political values; and its foreign policy, especially when others perceive the country as a bearer of certain moral authority. These components collectively shape the external image of the state and create an image and perception of the country’s potential in the information space.

The annual Eurovision Song Contest serves as a successful manifestation of ‘soft power’ in the context of cultural diplomacy and contemporary international relations. It has been proven that Eurovision, as a project aimed at uniting all members of the European Union, has influenced the establishment of communicative ties between countries, the formation of the image of European countries in the information space, and has become a significant component of global socio-cultural and politico-cultural processes. Despite the organizers positioning Eurovision as a politics-free platform, it continues to be an arena for the expression of geopolitical sympathies and a successful project for implementing the tasks of cultural diplomacy.

Keywords: Eurovision Song Contest, soft power diplomacy, sociocultural context, European Broadcasting Union (EBU), integration processes.